

Språkspalten

Innlegg på inntil 400 ord om medisinsk terminologi og om språk generelt samt tips til spalten sendes tidsskriftet@legeforeningen.no

Medisinsk ordbok i ny utgave

Kunnskapsforlagets medisinske ordbok foreligger nå i ny utgave. Den gir korte forklaringer på medisinske faguttrykk fra alle helsefaglige områder. Men hvem passer den for?

Det finnes fire norske medisinske ordbøker (1–4). Den eldste er *Norsk medisinsk ordbok* som første gang ble utgitt i 1933 med Karl Evang som redaktør. Den er først og fremst myntet på ikke-medisinsk personell. I 1988 publiserte Audun Øyri sin omfattende ordbok på nynorsk, Kunnskapsforlaget fulgte opp i 1990 og Universitetsforlaget i 1998. De to siste var basert på svenske medisinske ordbøker.

Nylig har Kunnskapsforlaget gjort en større revisjon av sin medisinske ordbok. De første fem utgavene var redigert av Erik Kåss. Den nye redaktøren, Magne Nylenna, opplyser i forordet at det er gjort større endringer enn tidligere, og at ordboken innholdsmessig fremstår som en helt ny bok. Den har ca. 20 000 oppslagsord, 350 strektegninger og 630 minibiografier. Innbindingen er solid og layouten tiltalende. Den tåler å bli brukt.

Nylig har Kunnskapsforlaget gjort en større revisjon av sin medisinske ordbok. Boken er på 392 sider og koster kr 498. Faksimile av forsiden

Målgruppen

Ordboken er ment som en «bruksbok til praktisk hverdagsnytte beregnet på både lekfolk og fagfolk. Pasienter og pårørende finner her forståelige forklaringer på vanskelige ord og begreper. Det samme gjør pressefolk, jurister, sosialarbeidere, trygdefunksjonærer og andre som i sitt yrke må lese helsefaglig litteratur. Helsepersonell under utdanning har et større behov enn de fleste for å lære medisinsk terminologi. Og leger, sykepleiere og alle andre får råd om norske skrivemåter på faguttrykk fra alle deler av helsevesenet,» heter det i forordet. Brederer kan en målgruppe vanskelig defineres, og her ligger flere problemer. Forklaringene er ofte nokså snau. For eksempel omtales Kiellands fødselstang som en tang «til bruk ved kompliserte fødsler». Dette vil kanskje holde for «lekfolk», men særlig opplysende for «fagfolk» er det jo ikke. Etter min mening blir boken for spinkel for leger og medisinstudenter. At informative forklaringer ikke trenger være lange, viser Øyri med sin forklaring: «fødselstang som særleg er god til legging av «høg tang» og til rotasjon» (2).

Stikkprøver

Det legges stor vekt på eponymer. Noen stikkprøver viser vanskene også ved dette. For eksempel Jervell og Lange-Nielsens sykdom omtales bare som Jervells sykdom, japaneren Ishihara har ikke fått noen minibiografi, og Hunters syndrom er tilskrevet William Hunter, mens det skal være Charles H. Hunter.

En del engelske oppslagsord er med. I mange tilfeller savnes det norske avløserordet. For eksempel «confounding factor» burde ha supplerende former som «konfunderende faktor», «konfunder» og «spuriøs sammenheng». Noen vil kanskje stusse over kun å finne formene «levkemi» og «levkemisk», ikke «leukemi» og «leukemisk». I Tanums store rettskrivningsordbok er disse anført som sidestilte former.

Formen «-ev» i levkemi er en logisk konsekvens av tidligere bestrebelser på å komme

frem til en felles skrivemåte for alle disse ordene (jf. nevrologi, revmatologi etc.).

Tidsskrift for Den norske lægeforening har siden begynnelsen av 1970-årene utgitt egen ordliste med oversikt over anbefalt norsk skrivemåte for en del medisinske ord og uttrykk. Denne er en viktig kilde for norsk medisinsk terminologi. Det er da litt pussig at Tidsskriftets tidligere redaktør avviker fra denne ordlisten, for eksempel for koksygodyn som kun føres opp med formen coccygodyn.

Utvalg av ord

Ordbøker er konservative i sin natur. Det tar tid før nyord kommer med. Slik er det ikke i de medisinske ordbøkene. SARS er selvsagt på plass, men noe overraskende finnes ikke PCI (perkutan koronarintervensjon). Ordboken tar sikte på å dekke både basalfag, kliniske fag og helsevesenets oppbygning, men ord som whistleblower (varsler) og empowerment (pasientstyrking) er ikke med. På den annen side: Når er det på tide å ta ord ut av en ordbok? Hutchinsons tenner og Kveims reaksjon er viktige historiske begreper, men bør nå kanskje vike plass? Jeg har ikke lett etter trykkfeil og oppdaget ikke mer enn én: Naegeles regel er blitt til Naegels regel (s. 123).

Et ønske

Det er gledelig at det i et lite medisinsk miljø som Norge er markert for tre større medisinske ordbøker på norsk. Det spørs om det likevel ikke hadde vært bedre om man slo ressursene sammen og heller laget en eller to riktige gode.

Erlend Hem

erlend.hem@medisin.uio.no
Tidsskriftet

Litteratur

1. Jakobsen A, red. Norsk medisinsk ordbok. 14. utg. Oslo: Sem & Stenersen, 2002.
2. Øyri A. Norsk medisinsk ordbok. 7. utg. Oslo: Samlaget, 2003.
3. Nylenna M, red. Medisinsk ordbok. 6. utg. Oslo: Kunnskapsforlaget, 2004.
4. Lindskog Bl. Gyldendals store medisinske ordbok (tidligere Universitetsforlagets store medisinske ordbok). 2. utg. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2003.